

Sygn. akt V CSK 431/07

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lutego 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa Spółki R.(...) S.A. w K.
przeciwko Syndykowi masy upadłości „E.(...)” Sp. z o.o. w W.
o wyłączenie z masy upadłości,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 22 lutego 2008 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 24 maja
2007 r., sygn. akt VI Ga (...),

**oddala skargę kasacyjną; zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej
kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód „Spółka R.(...)” S.A. wniosła o wyłączenie z masy upadłości „E.(...)” Spółki z o.o. tzw. mułów węglowych o określonej bliżej w pozwie wadze i cenie, złożonych w tzw. osadnikach nr 3 i 4 w N. oraz w osadnikach nr 1 i 2 w W., a także o ustalenie tego,

że muły te stanowią własność powoda w części wskazanej w pozwie. Powód wywodził, że jako właściciel wskazanych w pozwie osadników węglowych jest też właścicielem znajdujących się w nich mułów węglowych, które zostały połączone z osadnikami na stałe i stały się częścią składową nieruchomości. Przy założeniu jednak, że muły węglowe nie stały się częścią składową nieruchomości, w ocenie powoda, nie doszło do przeniesienia własności tych mułów na nabywcę w umowie sprzedaży z dnia 28 lutego 2002 r., ponieważ umowa ta wywierała jedynie skutki o charakterze zobowiązującym, a nie rozporządzającym. Na nabywcę mogły przejść bowiem tylko muły wydobyte z osadników.

Sąd Rejonowy oddalił powództwo po ustaleniu następującego stanu faktycznego.

Na podstawie umowy sprzedaży z dnia 28 lutego 2002 r. powód sprzedał „E.(...)” Spółce S.A. z o.o. 650.000 ton mułu węglowego z osadników nr 4 w N. i Słupcu oraz ze składowiska i osadników nr 1 i 2 w W. o parametrach określonych w zał. nr 1 do umowy. W umowie tej określono warunki i sposób zapłaty. W dniu 11 lipca 2002 r. strony zawarły umowę użyczenia osadników węglowych nr 3 i 4 położonych w N. na okres 3 lat. Sprzedający udostępnił pozwanemu w dniu 15 lipca 2002 r. wspomniane osadniki węglowe w celu pobierania z nich nabytych odpadów węglowych. W toku wykonywania umowy „E.(...)” Spółka S.A. z o.o. wydobywała z osadnika nr 4 muły stanowiące jej własność, poddawała je obróbce technologicznej, a odpady pozostające po obróbce składowała w osadniku nr 3. Odpady takie sprzedawała następnie innym podmiotom.

W ocenie Sądu Rejonowego, nie było podstaw do stwierdzenia, że w dacie ogłoszenia upadłości „E.(...)” Spółki z o.o. w majątku upadłego znajdowały się składniki majątkowe, które podlegały wyłączeniu z masy upadłości. Na podstawie umowy sprzedaży z dnia 28 lutego 2002 r. doszło do zbycia odpadów węglowych z konkretnie oznaczonych osadników i w umowie tej nie dokonano zastrzeżenia, że przeniesienie własności mułów nastąpi dopiero po ich wydobyciu ze zbiorników. Przedmiot tej umowy został wydany kupującemu właśnie w wyniku wykonania umowy użyczenia z dnia 11 lipca 2002 r. Także muły znajdujące się w osadniku nr 3 nie były częścią składową nieruchomości i mogły stanowić odrębny przedmiot obrotu. Kwestia zagospodarowania odpadów węglowych i rekultywacja terenów górniczych wynikała z innej umowy, którego wykonanie nie miało znaczenia w zakresie wyłączenia mułów węglowych z masy upadłości „E.(...)” Spółki S.A.

Apelacja powoda została oddalona jako nieuzasadniona. Sąd Okręgowy zaznaczył, że żądanie wyłączenia tzw. mułów węglowych z masy upadłości obejmowało

muły znajdujące się w osadnikach nr 3 i 4 w N. i osadnikach nr 1 i 2 w W. Przedmiotem sporu nie była natomiast ocena wykonania łączących strony umów w zakresie rekultywacji terenów górniczych. Powód jako użytkownik wieczysty gruntu nie jest właścicielem mułów węglowych zgromadzonych w osadnikach przy założeniu, że muły te stanowiły część składową użytkowanej nieruchomości. Muły były rzeczami oznaczonymi co do gatunku i mogły być przedmiotem obrotu prawnego. Powód sprzedał muły na podstawie umowy z dnia 28 lutego 2002 r. w ilości ok. 650.000 ton. Złożenie mułów w osadniku nie spowodowało tego, że stały się one częścią składową osadnika (nieruchomości), skoro w dalszym ciągu ich ponowne wydobycie nie powodowało negatywnych skutków dla nich samych i osadnika. Powód sprzedawał muły węglowe także innym jeszcze kontrahentom. W rozpatrywanej sprawie wydanie mułów pozwanemu nastąpiło w ten sposób, że powód wydał mu nieruchomość, na której te muły się znajdowały. Doszło także do odpowiedniej indywidualizacji przedmiotu sprzedaży i odpowiedniego ustalenia ceny (§ 3 umowy). Dla skuteczności umowy sprzedaży mułów węglowych, gromadzonych we wspomnianych osadnikach, nie miał znaczenia przewidziany w niej obowiązek rekultywacji. Niewywiązanie się kupującego (upadłego) z obowiązku rekultywacji gruntów górniczych nie może być podstawą skutecznego kwestionowania samej umowy sprzedaży. W dodatku obowiązek rekultywacji odnosił się do terenów już po wyeksploatowaniu uprzednio odpadów węglowych (mułów) w osadnikach węglowych, tj. po ich opróżnieniu.

W skardze kasacyjnej powód podnosił zarzuty naruszenia następujących przepisów prawa procesowego: art. 217 § 2 k.p.c., art. 224 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 233 k.p.c. Wskazywał także na naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 72 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r., - Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535 ze zm. cyt. dalej jako p.u.n. z 2003 r.) w zw. z art. 251 k.c., art. 233 k.c., art. 47 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 191 k.c., art. 65 § 2 k.c. i 336 k.c., 348 k.c. Skarżący wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku w zakresie dotyczącym oddalenia żądania powoda o wyłączenie z masy upadłości mułów węglowych złożonych na nieruchomościach Skarbu Państwa i ustalenie, że wskazane w pozwie muły podlegają wyłączeniu na podstawie art. 72 p.u.n. z 2003 r., ewentualnie – o uchylenie zaskarżonego wyroku we wskazanej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia przepisów prawa procesowego nie może być brany pod uwagę przy ich prawnej motywacji wskazanej w pkt II skargi kasacyjnej. Dokonane przez oba

Sądy ustalenia faktyczne pozwalały na przyjęcie, że tzw. muły węglowe (odpady węglowe), składane w tzw. osadnikach, ulokowanych na nieruchomości, nie stanowiły części składowej tej nieruchomości; mogły być i były przedmiotem obrotu prawnego. Nie miało zatem znaczenia to, w jakim celu prawnogospodarczym były one składowane na nieruchomości w latach poprzedzających umowę ich sprzedaży, skoro istotny okazał się właśnie ich status rzeczowo-prawny w okresie zawarcia umowy sprzedaży i umowy użyczenia (w 2002 r.).

W sferze zarzutów naruszenia prawa materialnego można wskazać na trzy zasadnicze płaszczyzny zastosowanej w skardze kasacyjnej argumentacji prawnej. Pierwsza z nich odnosi się do kwestii legitymacji czynnej powoda w zakresie żądania wyłączenia z masy upadłości mułów węglowych (art. 72 p.u.n. z 2003 r.). Druga wynika z przyjętego przez skarżącego założenia, że muły węglowe (we wszystkich czterech osadnikach węglowych) stanowiły jednak część składową nieruchomości w rozumieniu art. 47 k.c. W trzeciej płaszczyźnie argumentacji, przyjętej w skardze kasacyjnej, skarżący stara się, powołując się na odpowiednią interpretację postanowień umowy sprzedaży, wykazać brak skutecznego przeniesienia prawa własności mułów węglowych (jako rzeczy ruchomej oznaczonej co do gatunku) na rzecz strony pozwanej przed ogłoszeniem upadłości.

Problem ewentualnej legitymacji czynnej powoda pojawiłby się wówczas, gdyby pomiędzy stronami nie doszło do skutecznej umowy sprzedaży mułów węglowych, a pozwany władał tymi mułami bez odpowiedniego tytułu prawnego. Zgodnie z art. 72 p.u.n. z 2003 r., osoba, do której należy mienie podlegające wyłączeniu, może żądać wydania lub świadczenia wzajemnego za jednoczesnym zwrotem wydatków na utrzymanie tego mienia lub na uzyskanie świadczenia wzajemnego, poniesionych przez upadłego lub z masy upadłości. Gdyby zatem nie nastąpiła skuteczna sprzedaż omawianych mułów na rzecz pozwanego (upadłego) skarżący mógłby z pewnością wywodzić swoją legitymację czynną w procesie na podstawie art. 72 p.u.n. z 2003 r. z przysługującego mu prawa użytkowania wieczystego gruntu (art. 232 k.c.). Jednakże w chwili zgłoszenia żądania ujawnionego w pozwie nie był on już „uprawniony do mienia” w rozumieniu art. 72 p.u.n. z 2003 r. W tej sytuacji zarzut naruszenia tego przepisu art. 251 k.c. i art. 233 k.c. należy uznać za niezasadniony.

Ustalenia faktyczne dokonane przez oba Sądy uzasadniały określenie prawnego statusu tzw. mułów węglowych znajdujących się w osadnikach jako samoistnych rzeczy oznaczonych co do gatunku. W literaturze profesjonalnej podkreśla się to, że obecny

stan nauki i techniki pozwala na efektywne wykorzystania energetyczne mułów jako pełnowartościowego surowca energetycznego (tzw. taniego węgla). W latach 80 - tych XX w. zapotrzebowanie na muły węglowe było ograniczone ze względów m.in. technologicznych (początki technologii tzw. spalania fluidalnego). Szerzej o tym: np. U. Lorenz, I. Ozga - Blaschke, Muły węgla kamiennego-produkt energetyczny czy odpad (VII Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. Kompleksowe i szczegółowe problemy inżynierii środowiska, Koszalin – Ustronie Morskie 2005). Jak się więc okazuje, tzw. muły węglowe mogą obecnie przedstawiać odpowiednią wartość handlową i tym samym – pojawić się w obrocie cywilnoprawnym, i to niezależnie od prawno-organizacyjnego celu ich składowania na nieruchomości w odległym czasie przed zawarciem przez strony umowy sprzedaży. Umowa sprzedaży z dnia 28 lutego 2002 r. świadczy o tym, że strony traktowały objęte tą umową muły węglowe jako rzeczy ruchome oznaczone co do gatunku, o odpowiednim walorze ekonomicznym, wyrażonym w ustalonej cenie sprzedaży. Nie przeczy tej ekonomiczno-prawnej ocenie mułów węglowych sama technologia ich składowania (rozmieszczania) na nieruchomości w tzw. osadnikach węglowych. W każdym razie nie sposób twierdzić, że sam fakt takiego składowania powoduje skutek w postaci uzyskania przez muły statusu części składowej nieruchomości (art. 47 § 2 k.c.). Należy zatem przyjąć, że muły węglowe mogą stanowić odrębną od gruntu rzecz ruchomą.

Prawno-rzeczowego statusu mułów węglowych nie przesądza obciążający strony obowiązek rekultywacji nieruchomości zajmowanych przez muły węglowe, nawet jeżeli na powoda obowiązek taki nałożony został na podstawie określonych decyzji administracyjnych, a na pozwanego - na podstawie umowy sprzedaży z dnia 28 lutego 2002 r. (§ 2 umowy). Trafnie bowiem zauważył Sąd drugiej instancji, że kwestia wywiązania się pozwanego z takiego obowiązku nie może mieć decydującego znaczenia w zakresie skuteczności umowy sprzedaży mułów węglowych. Ponadto założona została na pewno odpowiednia, czasowa sekwencja działań rekultywacyjnych. W § 1 i § 4 umowy z dnia 28 lutego 2002 r. - „Zagospodarowanie odpadów węglowych w N.” wyraźnie stwierdzono, że rekultywacja terenu nastąpi dopiero po wyeksploatowaniu przez nabywcę odpadów węglowych (mułów) znajdujących się w osadnikach.

Nie można zatem zgodzić się z twierdzeniem skarżącego, że Sąd Okręgowy przy określaniu prawnego statusu mułów węglowych jako odrębnych od gruntów rzeczy ruchomych naruszył przepisy art. 47 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 191 k.c. W ustalonym bowiem stanie faktycznym muły węglowe, znajdujące się w osadnikach węglowych,

umieszczonych na nieruchomości, stanowiły jednak rzecz ruchomą określoną co do gatunku.

Istniały wreszcie odpowiednie podstawy do przyjęcia stanowiska, że pomiędzy stronami doszło do skutecznego zawarcia umowy sprzedaży mułów węglowych składowanych we wszystkich czterech osadnikach. Nie można natomiast podzielić sugestii skarżącego, że pozwany - na podstawie umowy z dnia 28 lutego 2008 r. - uzyskał jedynie ogólne uprawnienie do eksploatacji mułów węglowych połączone z możliwością nabycia ich na własność tylko w odniesieniu do mułów „pobranych” (wydobytych) z osadników. Sąd Okręgowy trafnie stwierdził, że doszło do dostatecznej indywidualizacji rzeczy ruchomych (wszystkie muły węglowe wskazane w wymienionych osadnikach), określenia ceny sprzedaży, płatnej w sposób przyjęty w umowie i przeniesienia posiadania zbywanych rzeczy w rozumieniu art. 155 § 2 k.c. (por. postanowienia „umowy użyczenia” z dnia 11.VII. 2002 r., zawartej m. in. „w celu realizacji sprzedaży”, treść protokołu przekazania osadników węglowych z dnia 15 lipca 2002 r., sporządzonego po zawarciu umowy użyczenia). Zarzut naruszenia art. 65 § 2 k.c., oraz art. 155 § 2 k.c. w zw. z art. 336 i 348 k.c. należało zatem uznać za nieuzasadniony.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną powoda jako nieuzasadnioną (art. 398¹⁴ k.p.c.).